

FRÖCCSÖN VETT ANEKDOTÁK

Beköszöntő

Az anekdota bokréta az irodalom kalapján. Amellett, hogy önálló műfajként is létjogosultsága van, helyet keres és talál magának a legnagyobbak alkotásiban. Jókai és Mikszáth nemcsak bőven éltek vele, de önálló köteteket adtak ki a gyűjtött anekdotákból. Ha jobban szemügyre vesszük Krúdy varázslatos, csapongó, váratlan asszociációkkal teli történeteit, itt is sűrűn találkozhatunk ezzel. Még azt is meg merném kockáztatni, hogy Örkény, amikor a legmodernebb műfajt, az egyperceseket megteremtette, ezt az örökséget is felhasználta.

Volt idő – amikor nagyon modernnek akartunk lenni – irodalmunk főítészei kimondták a halálos ítéletet az uram-bátyámi korszak csökevényének tartott anekdotázására. Merthogy ők a nyugati példa szerint sztoriztak. Csak tudnám, hogy mi a kettő között a különbség.

Még szerencse, hogy a derűt, bölcsességet hordozó kicsiny, kerekded történetek nemcsak hagyományozódnak, de az emberi természetből adódóan is keletkezhetnek. Én egy anekdotás természetű familiából származom, és egy kis palóc faluban nevelkedve hamar rákaptam az anekdoták ízére. Legalább kétszáz olyan történetet jegyeztem le, amelyeknél azt hittem, hogy korábban nyomdafestéket nem kapott saját gyűjtés.

Valamikor az 1950-es évek végén a Magyar Távíratí Irodánál, ahol akkor dolgoztam, átrendezték az ültetési rendet, odajött hozzám egy idős kolléga, a már hetvenéves Németh Jenő bácsi, hogy nem szorítanánk neki is helyet. Őt nem csak kegyelemből tartották, hanem, mert vállalta, hogy minden hajnalban elkészíti a piaci jelentést. Szerette és értette is ezt a munkát. Nála minden gyümölcsnek, zöldségnek nemesi előneve volt. Pándi meggy, szatymazi barack, milotai dió és így tovább.

Jenő bácsi beköltözvén, hozott egy rozoga bíborvörös fotelt, amely nagyon furcsán hatott a modern naphegyi környezetben. Eleinte ritkán láttuk, mert csak a csípős szivarfüst jelezte, hogy elvégezte kora reggeli munkáját. De lassacskán összebarátkoztunk. Mivel jó történetei voltak, megegyeztünk, hogy darabonként egy liter nagyfröccsért megveszem az anekdotáit. És

az akkor még valóban diófás udvarú Diófa vendéglőben meg is kötöttük az üzletünket.

Volt köztük jobb, volt köztük gyengébb. De amúgy mellékesen kibontakozott belőlük egy életút is. Elküldöm most az egész gyűjteményt. Csipegessen* belőle a szerkesztő úr, ha jónak látja. Talán sikerül bizonyítanom, hogy ha a humor forrásait keressük, nem feledkezhetünk el az anekdotákról.

*Csipegettem. A szerk.

A kezdet

Én még az 1800-as évek végén maturáltam Kassán. Tudod fiacskám, már akkor is mindig nagyon megünnepeltük március 15-ét. Ám volt nekünk egy pecsovic igazgatónk, Mórán Ferencnek hívták, meg volt egy másik pecsovic tanár is, de annak már elfelejtettem a nevét. Ez a Mórán igazgató, hogy a felsőbb vezetők előtt érdemeket szerezzen, az utolsó pillanatban lefújta az ünnepséget.

Mi diákok nagyon elkeseredtünk, volt olyan is közöttünk, aki sírt. Mindenki azt találgatta, hogyan lehetne bosszút állni. Nekem támadt egy gondolatom. Nem szóltam róla senkinek. Fogtam egy kutyanyelvet és szép kézírással (mert tudod, fiacskám, akkor még nem volt írógép) megcsináltam az én tudósításo-mat a meg nem történt eseményről. Beleírtam, hogy a Nemzeti dalt az a bizonyos pecsovic tanár (ejnye még mindig nem jut eszembe a neve) adta elő nagy sikerrel, Mórán igazgató pedig a Kossuth-nótát énekelte. Amikor elkészült a tudósítás, bevittem a szerkesztőségbe. Egy szakállas ember ült a szobában, az volt a szerkesztő. Kérdezte, mit hoztál, fiacskám? Mondtam: A tudósítást a fiúgimnázium március 15-ei ünnepségéről.

– Ejnye, de jól tetted, hogy hoztad. Már a többi helyekről mindenünnen megérkezett az anyag.

El is olvasta mindjárt ott előttem, és megdicsért: nagyon ügyes. Aztán felkelt, a szoba hátsó részébe ment. Beadta a kéziratot egy üvegablakon át a nyomdászoknak.

Dicséret

Most Újházi Edéről lesz szó, a Nemzeti Színház híres művészeről. Még ma is mindenki tudja róla, hogy milyen goromba ember volt. Őelőtte tekintély nem volt, megmárt mindenkit, aki a közelébe került.

– Mit akarsz, te marha?! – ez volt a szavajárása. Még Kassán voltam fiatal újságíró, amikor bejelentették, hogy vendégszerepelni jön a városba. A színházban

nagy riadalom támadt, féltek a színészek, akiknek vele kellett volna játszaniuk, arra pedig, hogy ügyelő legyen, senki sem akart vállalkozni.

Volt Kassán egy színész, Olasz Györgynek hívták, aki hatalmas szál ember volt. Ráadásul szinte ijesztő orgánummal rendelkezett, rezegtek az ablakok. Ezt komolyan mondom neked, fiacskám, mert én nem egyszer töltöttem vele az időmet. Petúr bán volt a legremekebb szerepe, és erre a feladatra meg is hívták a budapesti Nemzeti Színházba is.

Végül ez az Olasz György vállalta az ügyelői tisztelet, ám előre megmondta, hogy ha Újházi vele góromba lesz, és lemarházza, akkor ő nagy botrányt csinál. Mindegy, mégis megbízták, mert nem volt más vállalkozó. A várt összecsapás nem maradt el. Olasz György, amikor kellett, beszólt a mester öltözőjébe, hogy az ő jelenete következik.

– Jól van, te marha! – szólt vissza, csak úgy a vállá fölött Újházi.

Olasz György mindjárt ordítani kezdett, mint egy megsebzett bika. Az egész társulat összeszaladt, és jó is, hogy megjöttek, mert Olasz már tettelegességre készült. Mindenki nagyon félt, hogy a veszekedéstől felingerelt Újházi nem lesz-e indiszponált a színpadon. A nagy színész azonban most is remekül játszott, és tomboló tapsvihár közepette lépett ismét a kulisszák mögé.

Olasz György, aki közben végignézte az alakítását, bekülni akart, s nagyon barátságosan odaszólt.

– Jó voltál... te marha!

A szomorú társaság

Egyszer, amikor a Balaton kávéházban üldögéltem, feltűnt nekem egy nagyon szomorú társaság a széles márványasztal mellett. Úgy ültek ott, mintha valakit gyászolnának. Magamhoz intettem a főpincért, és megkérdeztem, hogy kik ezek.

Azt felelte, hogy egy vicclap szerkesztői.

Addig sündörögtem, amíg közjük nem kerültem. Kiderült, hogy Az Űstököst csinálja a társaság. A Jókai Mór által alapított vicclap akkor egy bohém ügyvéd kezébe került, aki, ha nem vigyáztak rá, egy-kettőre elpusztította az előző lapszám jövedelmét. Ilyenkor nem fizetett honoráriumot sem az újságíróknak, sem a rajzolóknak. Nem csoda, hogy tizenöt munkatársa fanyalagva vett részt a kávéházban tartott szerkesztőségi értekezleten.

Hát ennek a lapnak később fiacskám a segédszerkesztője lettem. Mint illetékes jelenthetem ki, sokszor

szégyelltem, hogy a fejlécen ott van alapítóként Jókai neve. Emlékezték az első – a szomszéd asztaltól látott – szerkesztőségi értekezletre, Mogorva Tamás néven írtam a lapba.

Kölcsön

Molnár Ferenc és Heltai Jenő együtt szerkesztették a Fidibuszt. A legjobb írók dolgoztak ebbe a lapba, ide adták el gáláns kalandjaik történetét, amit a napilapok nem közölhettek. Nagyon sok irodalmi csemegét lehetne kibányászni ebből az újságból.

Én nem mondhatom, hogy írtam ebbe a lapba, de egy ötletem Molnár Ferenc kidolgozásában jelent meg. A mese az volt, hogy egy szigorú mamának volt négy kisgyereke, és a mama vett nekik négy kis éjjeli edényt, vagy ahogyan azt Molnár megköltötte, csipricsuprit. Aztán a nap bizonyos órájában ráültette mind a négy gyereket, hogy produkáljanak valamit. Amelyik gyerek nem tudott produkálni, az hashajtót kapott. A gyerekek végül is megunván a gyógszert és a mamai szigort, megállapodtak abban, hogy szükség esetén kisegítik egymást egy kis kölcsönrel.

Nagyon kedves versike volt, Mühlbeck Károly csinálta meg hozzá az illusztrációt. Húsz koronát kaptam érte, és sohasem felejttem el, hogy amikor kifelé jöttünk a szerkesztőségből, Mühlbeck, aki már meg volt terhelve előleggel, azt mondta:

– Hallod, Jenő, te is kisegíthetnél ma, mert nem sikerült semmit sem produkálni.

El is vitt tőlem tíz koronát, mert ő erre értette.

Zöldvendéglő

Molnár Ferenc nyáron nagyon szívesen töltötte az idejét a hűvösvölgyi és a zugligeti zöldvendéglőkben. Délután rendszerint itt lehetett találni, írók és újságírók társaságában. Egy alkalommal leültünk egy hosszú terített asztalhoz, és éppen a vacsorát vártuk, ami frissen készült.

Itt fiacskám, ki kell térni arra, hogy milyenek voltak a régi zöldvendéglők. Nem egy ilyen kis kocsmában az asztalok között szaladgáltak a csirkék meg a tyúkók. A vendég csak rámutatott arra, melyik megtetszett, hogy ezt vágják le nekem. Olyan, hogy eső, nem létezett. Mi közöm nekem az esőhöz. A zöldvendéglő-tulajdonos tartott esernyőket, esőköpenyt, háberlokkokat és, ha jött egy ilyen idő, kis betétért kölcsönadta a törzsvendégeknek. Gyomorgörcs? Az előfordult, hogy valakinek ilyen görcse támadt. Hiszen ott volt mindjárt az orvosság is, azt is tartották a vendéglősök.

Ha hűvös este lett, a vendégek pokrócot kaptak és a fiatal asszonyok vállára kendőt terítettek. Az ember nyugodtan elment a zöldvendéglőbe, úgy gondoskodtak róla, mint otthon.

Szóval, ahogy körülültük az asztalt, vártuk a vacsorát, Molnár Ferenc szórakoztatott bennünket. Kivette egy kenyér belét és nagyon ügyes kis figurákat gyúrt belőle. Csirkét, tyúkot, kutyát, meg efféléket. De mondhatom, remekül tudott szobrászkodni.

Míg mi ott beszélgettünk az asztal fölött, a lábunknál ugrándoztak a csirkék. Molnár Ferenc félcipőben meg nyilas zokniban volt, és egy kakas kinézte magának, folyton csipkedte a lábát. Végül is megunta, felemelte az abroszt és leszolt:

– Te, vigyázz! Mert mindjárt megrendellek.

Műparasztok

A Pesti Hírlaptól kaptam megbízást, hogy csináljak riportot Gárdonyival Egerben. Elmentem hozzá, és nagyon szívesen fogadott. Már az első beszélgetésnél az asztalra tett egy kis borocskát, aztán elmentünk még ide-oda. Végül szép pipatóriumából az egyik pipáját nekem tömte meg, saját szűz dohányával, pedig azt mondják, ezt csak nagyon ritka esetben tette meg.

Nem sokkal később a New York kávéházban láttam viszont. Egy sarokasztalnál ült. Egyik hosszú szárú pipáját magával hozta, és olyan komótosan pipázgatott, mint otthon az íróasztalnál. Megismert és intett, hogy telepedjek melléje. Beszélgettünk. Elmondta, hogy a Bor című színművét próbálják a Nemzeti Színházban. Nagyon rosszkedvű volt, elégedetlen az előkészületekkel. Beszélgetés közben az óráját nézegette, s egyszer csak eltüntette a pipát meg a zacskót, és felállt.

– Akarsz látni műparasztokat? Ha igen, gyere velem próbára.

Később tudtam meg, hogy a színészek, rendezők valósággal félték tőle, mert ha népieskedést látott, rögtön felpattant, és keményen rájuk veszekedett. Nem szeretett Katufrék sógort látni a színpadon.

A névjegyem

1908-ban vettem egy kis házat a Németvölgyi út mellett, a Szendi utcában. Az első saját otthonomban minden barátomat igyekeztem vendégül látni. Egyszer kint járt nálam Gáspár Antal, a híres karikaturista is.

Ez a huncut ember a látogatás után bement a nyomdába és csináltatott nekem névjegyget. Azt írta rá:

Németh Jenő újságíró, saját ház és saját völgy.

Aztán fűnek fának küldözgette a saját nevében. Sokáig tréfáltak a saját völgyemért.

Megint kölcsön

Bródy Sándor a világ legnagyobb bohémja volt. Ott ült mindig a New Yorkban. A mellényzsebe tele volt százasokkal, mert akkor ment neki a *Tanítónő* meg a többi híres darabja.

Körülötte rendszerint sok fiatal író, költő meg újságíró tanyázott, mert nagyon szerette őket. Ha megszorultak, rendszerint Sándor bácsitól kértek kölcsön.

Egyszer egy ilyen fiatal költő... várj csak, ki is volt, fontos a neve, mert az illetőből később igen nagy költő lett ... ja, igen, Szabó Lőrinc. Oda állt elé:

– Sándor bácsi, tessék nekem adni öt koronát kölcsön.

Bródy Sándor, aki minden hasonló kérést nagyon megértően fogadott, most hirtelen rikácsolni kezdett:

– Nem kapsz, mert te a múltkor is megadtad!

Meghívás

Szomaházi István, az 1910-es évek népszerű tárcaírója, akit főleg a női olvasók szerettek, nagyon zsu-gori ember volt. Mivel egy ideig egy szobában volt az íróasztalunk a Pest Hírlapnál, összebarátkoztunk, és meghívott a lakására is. Az invitáció pedig így történt:

– Jenőkém, hosszabb időre gyere el hozzám, legjobb, ha mindjárt uzsonna után jössz, és maradj nálunk egész vacsoráig.

A mandzsetta

Ennek a történetnek nincsen csattanója, sem az elején, sem a közepén, sem a végén. Mégis jól jegyezd meg fiacskám, ha a szakmában vinni akarod valamire.

Egyszer, amikor a Hollóban már lehúzták a redőnyt, valami kis kocsmába cipelt el Ady Endre. Borzasztó kiállhatatlan ember volt, és akit szeretett, ahhoz nagyon kedves tudott lenni. Leültünk az egyik asztalhoz, s mivel ő nem szerette a fölösleges beszédet, hát hallgatagon könyököltünk a pohár mellett. Egyszer csak észrevettem, hogy Ady erősen figyel valamire. A szomszéd asztalnál munkások beszélgettek, azoknak a szavát leste. Valami nagyon érdekeset hallhatott, mer egyszerre csak előkapta a ceruzáját és jegyezni kezdett. Nem ám papírra, füzetbe, vagy noteszbe, a széles fehér mandzsettájára írta fel az emlékeztető szavakat. Amikor kérdően ránéztem, csak ennyit mondott:

– Így csinálják a puskát a diákok is.

A cápa

Bejárt a Japán kávéházba egy Lendvai István nevű költő is. Egész jó költeményeket csinált, de az újságíráshoz kezdetben éllhetetlen volt. Ez is Lengyel Menyhértet nyaggatta folyton, hogy Menyus bácsi, mit írjak?

Lengyel Menyhért nem fukarkodott szokásos tanácsaival, kínálgatta, hogy főbe lőtte magát egy herceg Monte Carlóban, megjelent a fiumei cápa, meg hogy leomlott a Vaskapu egy része. Már előre neveltük, melyik zuglapban bukkannak fel az öreg témák. Hanem ez a Lendvai kifogott rajtunk. Az egyik bulvárlapnak a következő hírt adta el:

„Orsováról jelentik: a kaviárrhalások óriási meglepetésére elhaladt előttük egy fiatal cápa. A cápa felfelé jön a Dunán.”

Na lett ebből óriási ribillió, fiacskám A strandolók, hiába volt kánikula, nem mertek a Dunára menni. Az evezősök is abbahagyták kedvelt sportjukat. Rengetegen tanyáztak viszont a Duna-parton, lesték, várták, hogy jön-e a cápa. Olyan felfordulás támadt, hogy ostromolni kezdték a lapot, hogy közödjön valami újabb hírt is a cápáról.

A szerkesztő szólt Lendvainak: nyugtasd meg a népet, mert óriási konstellációt csináltál. Az egész Budapest várja a cápát.

Erre mi történt? Lendvai úgy oldotta meg a dolgot, hogy újabb tudósítást küldött „Orsováról”. Azt írta benne, hogy a cápa már Mohács felé tartott, ám egyszer csak minden különösebb ok nélkül visszafordult és eltűnt az Al-Duna habjaiban.

Pornográfia

Nem tudom, hallottad-e a nevét: volt egy nagyon haladó újságíró, Szász Zoltánnak hívták. (A kritikus Szász Károlynak volt az unokaöccse). Ez egy olyan nagy tudású ember volt, hogy csak úgy bámulták. Ráadásul bátran, szókimondón írt. Egyszer például tizennégy napra lezárták, mert megsértette Horthy Miklós kormányzót.

Egyszer a Pesti Hírlapban cikksorozatot indított ez a Szász Zoltán a pornográfia ellen. Ostorozta a zugirodalmat és a képeket. De nem elégedett meg ennyivel. Volt egy kis túlzás abban, amit csinált.

Gondoltuk, hogy megtréfáljuk, el is csaltuk fiacskám egy modern festő kiállítására. Majd eszembe fog jutni a neve, húzzon csak most egy vonalat. Volt ezen a kiállításon egy gyönyörű aktkép, olyan, hogy az ember mozgásba jött tőle. Ezt majd fejezd ki finomabban.

Hát, ehhez a képhez tereltük mi oda Szász Zoltánt, és vártuk, mit szól majd.

Egy darabig csak nézte-nézte, aztán egyszerre felkiáltott:

– Fújj, de szép!

37. Szabó úr

Szabó Dezső már negyvenéves volt, amikor elkezdett írni. De nem nagyon szimpatikus ember volt a szerkesztők előtt. A modora miatt haragudtak rá, mert erőszakos volt, mérges volt. Mellőzték az írásait, és ő emiatt volt elkeseredve.

Aztán mégis nekifogott *Az elsodort falu* című regényének. Kiadót is talált, és óriási feltűnést keltett vele. Több mint tízezer példányban fogyott el, ami akkor még igen nagy szó volt, fiacskám.

A könyv megjelenése után vagy két hónappal azt mondta nekem a Pest Hírlap irodalmi rovatvezetője:

– Menj el Jenő Szabó Dezsőhöz, kérjél tőle interjút: min dolgozik, mik a tervei.

– Rendben van – mondtam én. Nem vettem észre, hogy a hátam mögött összevetnek a munkatársak. Nem tudtam, hogy Szabó Dezső minden újságírótól elzavart, aki cikkügyben felkereste.

Elmentem hozzá, a Rákóczi téri lakására. A házvezetőnője azt mondta, hogy az író úr nincs idehaza, bent van a Mienk kávéházban. Magával vitte az írókönyvét is, és csak akkor tessék zavarni, ha nagyon fontos az ügy.

Lementem a kávéházba, és megkérdeztem a főpincért: hol dolgozik Szabó Dezső?

– Ott a hátsó sarokasztalnál, de ne tessék zavarni, mert hét baj lehet belőle.

Énnekem ez a feladatomból – gondoltam, és bátor lépéssel megközelítettem az asztalt. Amikor odaértem, megálltam és lehajoltam.

Dühösen pillantott fel:

– Mi tetszik?

Erre bemutatkoztam:

– Németh Jenő újságíró vagyok a Pest Hírlaptól.

Rám kiáltott:

– Mit akarsz?

Mondtam:

– Igen tisztelt mester...

Itt megint közbeordított:

– Nem vagyok mester!

– Igen tisztelt író úr...

– Nem vagyok író úr!

– Igen tisztelt Szabó úr!

– Az vagyok. Mit akarsz?

Elmondtam, hogy a Pesti Hírlap főszerkesztője kér interjút. Vagy öt percig nem szólt egy szót sem, csak a ceruzájával ütögette a márványasztalt.

– Van papírod, ceruzád? – kérdezte végre. – Írd, amit mondok!

Szabályszerű nyilatkozatot diktált le, s a végén megint rám förmedt:

– Mutasd, mit csináltál!

Odaadtam neki. Tüzetesen átvizsgálta. Még meg is dicsért, mondván, egész jól tudsz írni, Jenő.

Aztán előállt a nagy aduval:

– Én ezt alá is írom, de kikötöm, hogy ha hozni akarja a lapod, akkor teljesítse a feltételeimet.

– Tessék, továbbítani fogom a kívánságokat.

– Az első: a Pest Hírlap változtatás nélkül a vasárnapi számában, a harmadik oldalon, garamond betűvel szedve hozza ezt a nyilatkozatot. A második: a lap fizet nekem érte száz pengő honoráriumot.

– Rendben van, így fogom előterjeszteni.

Amikor bevitettem a nyilatkozatot és kiderült, hogy sikerült megszerezni, óriási hatást keltett. Nézegettek a jegyzetfüzetemben Szabó Dezső aláírását, hogy valódi-e. Természetesen a feltételeket teljesítettük, a kívánt formában jelent meg a nyilatkozat.

Tudod, fiacskám, én nem vagyok ijedős ember, nem csodálom, hogy a többi újságírók féltek az ilyen kényes feladattól, mert engem is úgy fogadott Szabó úr... Nagyon gorombán tudott nézni, és hatalmasokat kiáltott.

Záróra

Jenő bácsi lassan kifogyott az anekdotákból. Észre kellett vennem, hogy a fröccsös összejövetelek megtartása érdekében alighanem a korabeli újságokból merítget. Az élet másfelé sodort, de a búcsúzásunk is emlékezetes marad.

Jenő bácsi a váratlanul kapott nagyobb honoráriumokból két alkalommal is csináltatott ötven-ötven puplinget, Molnár Ferenc el is nevezte ingománnak, az az ingmániásnak.

Alighanem, egy ilyen, még mindig, jó állapotban lévő ing volt rajta akkor. Kicsit lötyögős volt az öregúr nyaka körül.

Jenő bácsi különben a szokottnál jóval elegánsabb volt és el is mondta miért ünnep számára ez a nap.

– Tudod fiacskám, amikor megnősültem, hamar rájöttem, hogy nem illünk egymáshoz. Csakhogy a feleségem állapotos lett, és úgy éreztem, nem lenne tisztességes, ha magára hagynám. Kislányom született, és abban az időben számított, milyen családi körülmények között nő fel egy leány. A mi lányunk férjhez ment, és ő is nagyon hamar állapotos lett, és akkor az a gazember férje otthagya, kiment Amerikába. A mi lányunk pedig nem sokkal az után, hogy kis unokánkat megszülte, fiatalon meghalt. Ránk maradt a közös felelősség, hogy unokánkat tisztességgel felneveljük. És az én unokám a mai napon megkapta az orvosi diplomát, most már elválhatok.

Hát ilyen ember volt az én bohém újságíró barátom.